

SECTION: ARCHITECTURE.

SEKCJA: ARCHITEKTURA.

How to cite: Radzei, O., & Prybieha, L. (2023). Principles of regeneration the historical rural settlements of Kyiv's region. *Global Innovations and Collaborative Solutions in Contemporary Science* (pp. 286-290). Futurity Research Publishing. https://futurity-publishing.com/international_conference_3

Principles of regeneration the historical rural settlements of Kyiv's region

Засади регенерації історичних сільських поселень Київщини

Радзей О. В.¹, Прибсга Л. В.²

¹аспірант Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури
(НАОМА), м. Київ, Україна

²кандидат архітектури, професор кафедри теорії, історії архітектури та синтезу мистецтв
Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури, м. Київ, Україна

Accepted: December 3, 2023 | **Published:** December 11, 2023 | **Language:** Ukrainian

Abstract: The publication raises the issue of regeneration of historic rural settlements, as one of the archaic forms of urban planning that preserved the national features of settlement formation to a much greater extent, unlike "cosmopolitan" cities in terms of development. Historical rural settlements are always the habitats of cultural monuments of local and national significance, as well as centers of manifestations of regional distinctive culture, fine arts, crafts and characteristic urban planning traditions, which is almost the main argument in defense of their authentic environment and urban planning structure.

Keywords: Historical rural settlements, planning organization, cultural monuments of local and general national importance, cultural heritage, authentic toponymy, natural environment.

Вступ

Актуальність теми дослідження та практична значимість його результатів визначається:

1. Важливістю відновлення історичних сільських поселень, як документальних свідчень історичного розвитку регіону та засад національної пам'яті.
2. Нагальною потребою збереження та регенерації історичних сільських поселень в умовах руйнівних впливів російсько-української війни.
3. Задачею запобігти нерегламентованій забудові сільської місцевості, зокрема знищенню пам'яток археології задля сільськогосподарських потреб.
4. Проблемою недоцільної функціональної адаптації наявних пам'яток культури та їх нерационального включення до планувальної структури села.

Метою дослідження є визначення засад регенерації історичних сіл Київщини. Задля її досягнення було визначено такі завдання:

1. Визначити стан дослідженості історичних сільських поселень Київщини в українській історіографії, зокрема у наукових виданнях.
2. Визначити територіальні межі історичних сільських поселень Київщини.
3. Розкрити методику дослідження історичних сіл і засади їх регенерації.
4. Виявити історико-культурний потенціал історичних сільських поселень.
5. Визначити засади регенерації історичних сільських поселень.

На різних етапах дослідження були застосовані та апробовані такі методи:

- 1) історичний, задля комплексного сприйняття сільського поселення в історичному та культурному контексті регіонального і загальнонаціонального розвитку;
- 2) картографічний, застосований для прив'язки до місцевості важливих археологічних та історичних об'єктів, пов'язаних з даним населеним пунктом, визначення характерних форм рельєфу, що формує природне середовище поселення;
- 3) морфологічний метод та композиційний аналіз передбачає оцінку та прогноз розвитку даної урбаністичної структури, виявляє його основні особливості;
- 4) візуальне спостереження сприяє безпосередньому сприйняттю об'єкта дослідження, що зведе до мінімуму вплив суб'єктивних суджень попередніх дослідників історичних сільських поселень;
- 5) системно-порівняльний аналіз, який має на меті виявити характер розвитку та стан дослідженості історичних сільських поселень Київщини в контексті вітчизняних та закордонних досліджень сільських історичних поселень і практики їх регенерації.

Результати дослідження

Питання регенерації та форм збереження історичних сільських поселень у вітчизняній пам'яткоохоронній теорії та практиці лишається відкритим і малодослідженим. Зокрема йдеться про розробку методики визначення охоронного ареалу історичного сільського поселення, форм його збереження та засад класифікації, а також обґрунтування економічної доцільності вживаних дій з регенерації для об'єднаних територіальних громад, до складу яких включено дані села згідно чинного адміністративно-територіального поділу. Серед вітчизняних дослідників найчастіше оперує поняттям «історичні села» та наголошує на важливості їх збереження професор Прибега

(1992). Натомість ряд інших дослідників зокрема Самойловича (1972), Івашко (2003), Бугай (2011) та Ясінського (2018) досліджували лиш окремі аспекти розвитку історичних населених пунктів, розглядаючи проблему комплексно.

У постанові Кабінету Міністрів «Про затвердження порядку визнання населеного місця історичним» (2006) прописано підстави, на яких даний населений пункт («історичне місце») може бути включений до Списку історичних (Кабінет Міністрів України, 2006).

Зокрема йдеться про збережений ареал - територіально обмежене середовище історичного поселення, яке належить охороняти. Однак відсутні жодні рекомендації щодо визначення охоронних ареалів важливих історико-культурних об'єктів у сільському середовищі:

«історичне населене місце – це місто, селище чи село, яке зберегло повністю або частково свій історичний ареал з об'єктами культурної спадщини і пов'язані з ними розпланування та форму забудови, типові для певних культур або періодів розвитку та занесене до Списку історичних населених місць (2001), якщо вони відповідають, щонайменше, двом з таких критеріїв:

- 1) наявність історичних, архітектурних, ландшафтних та садово-паркових об'єктів культурної спадщини, які мають містобудівне значення;
- 2) розпланування відповідно до минулих історичних епох (до початку XX століття);
- 3) збереження основних композиційних центрів та композиційних осей населених місць;
- 4) наявність рядової історичної забудови». Як підсумок впровадження цього порядку, у постанові «Про затвердження Списку історичних населених місць України» наведено перелік населених пунктів, зокрема Київщини, визначених як історичні (Кабінет Міністрів України, 2001).

Серед них немає жодного сільського поселення (селище міського типу Ржищів, що згадується в Списку, станом на 2023 рік має статус міста), що загрожує втратою аутентичного середовища села, як важливого документу історії розвитку окремих регіонів у культурному, етнографічному та краєзнавчому контексті

З метою визначення засад регенерації історичних сільських поселень було досліджено такі гіпотези:

- 1) Село, як історичне, має бути засновано не пізніше рубежу XIX-XX ст.
- 2) Історичне сільське поселення містить аутентичні пам'ятки культури, що не зазнали б реконструкції або перебудови.
- 3) Планувальна організація має лишатись незмінною, як один із вимірів автентичності й розвиватися та сталим алгоритмом.
- 4) Об'єкти забудови історичного сільського поселення мають зводитись із застосуванням місцевої сировини.
- 5) Археологічна пам'ятка, за наявності, що засвідчує давнє заснування населеного місця, має бути гармонійно включена у планувальну структуру села зі збереженням характерного природного середовища.
- 6) Первісна топоніміка та місцеві об'єкти нематеріального культурного надбання (ремесла, види образотворчого мистецтва, фольклор, пам'ять про історичні постаті та події, пов'язані з даним населеним пунктом) є важливим аспектом існування села, як історичного.

7) Закріплення окремих сіл за об'єднаними територіальними громадами визначає потребу в окремому, насамперед, економічному обґрунтуванні доцільності регенерації історичних поселень, як суттєвої статті витрат місцевого бюджету.

Висновки

У процесі дослідження з'ясовано, що проблема регенерації історичних сільських поселень Київщини перебуває лиш на початкових етапах свого вирішення. Уточнення потребують навіть поняття і терміни, не беручи до уваги розробку методики та шляхів розв'язання задачі з відродженні історичних сіл. Неповнота визначень у нормативних документах та законодавчих актах спричиняє руйнування важливих пам'яток культури в результаті неконтрольованої сільськогосподарської діяльності, а роль самих сіл у регіональній економіці настільки нівелюється, що з відтоком місцевого населення дедалі менше людей зацікавлені в регенерації цих важливих у контексті регіонального та загально національного становлення містобудівних утворень. В існуючих об'єктах археології влада ОТГ вбачає перешкоду, а не ресурс, що жодним чином не наближає нас до стратегій регіонального розвитку західноєвропейських держав. Однак, екзистенційна війна, нав'язана російською федерацією, спонукає дедалі більше громадян звертатися до виявів своєї національної та історичної самобутності. Щоправда, повнота понять у нормативних документах та безпосередня мотивація місцевих органів влади – одні з основних передумов ефективної регенерації історичного села.

Література

Болотова, Г. В., Вислобоков, К. А., Гирич, І. Б., Гирич, Т. Ю., Гісцова, Л. З., Грабова, Н. С., Гуржій, О. І., Зотіков, О. Л., Найдено, П. П., Полейгалов, О. Г. Сас, П. М., & Якушкін, Г. Р. (1989). *Описи Київського намісництва 70-80-х років XVIII ст.* Наукова думка.

Бугай, А.С. (2011). *Змійові вали: збірник матеріалів науково-дослідницької спадщини.* Персонал.

Івашко, Ю. (2003). *Дерев'яне церковне зодчество Київщини.* Гопак.

Кабінет Міністрів України (2001). «Про затвердження Списку історичних населених місць України»: Постанова № 878-ВР. <http://consultant.parus.ua/?doc=00ZOD6B0D1>

Кабінет Міністрів України (2006). «Про затвердження порядку визнання населеного місця історичним»: Постанова № 909-ВР. https://ips.ligazakon.net/document/view/kp060909?an=45&ed=2019_03_27

Похилевич, Л. И. (1864). *Сказания о населенных местностях Киевской губернии или Статистические, исторические и церковные заметки о всех деревнях, селах, местечках и городах, в пределах губернии находящихся.* Киево-Печерская лавра. <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0002928>

Прибега, Л. В. (1983). Село як на долоні. *Культура і життя*, (5).

Прибега, Л. В. (1987). Про форми охорони. *Пам'ятники України*, (2).

Прибега, Л. В. (1990). Форми та методи охорони історико-архітектурної спадщини. *Історико-культурна спадщина та суспільний розвиток*, 97–118.

Прибега, Л. В. (1992). Функції та форми охорони історико-архітектурної спадщини у сільській місцевості. *Планування, забудова і благоустрій сіл України*, (15), 46-53.

Прибега, Л. В. (1994). Збережемо історичні села! *Пам'ятки України*, (1), 70-72.

Прибега, Л. В. (1996). Традиційне сільське середовище і методи охорони народної архітектурної спадщини. *Вісник Укрзахідпроектреставрація*, : матеріали конф. «Традиційна архітектурна спадщина: стратегія охорони та реставрації», (4), 15-16.

Прибега, Л. В. (2001). Історичні ареали поселень: сутність і методологічні засади охорони. *Українська академія мистецтва*, (8), 113-120.

Самойлович, В. П. (1972). *Українське народне житло (кінець XIX – початок XX ст.)*. Наукова думка.

Ясінський, М. Р. (2018). *Відтворення кварталів житлової забудови центральних частин малих історичних міст*: автореф. дис. канд. архітектури. Національний університет «Львівська політехніка». <https://old.lpnu.ua/research/disscoun/d-3505211/yasinsky-maksym-romanovych>.